

Sağlık Yüksekokulu Öğrencilerinin Kontrol Odağı Algısı ve İlişkili Bazı Faktörlerin Belirlenmesi*

The Determine Locus of Control of School of Health Students of a University and Some Related Factors

Fatih KARA^a, Aysun GÜZEL^b, Sabriye UÇAN^c

ÖZET Amaç: Bu çalışmanın amacı, bir üniversitenin sağlık yüksekokulu öğrencilerinin kontrol odağı algıları ve ilişkili bazı faktörleri belirlemektir. **Gereç ve Yöntem:** Bu kesitsel araştırma bir sağlık yüksekokulunda okuyan 198 öğrenci ile Haziran-2015 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri katılımcıların bazı sosyodemografik özelliklerini irdeleyen sorular ile Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği, Sağlık Algısı Ölçeği, Beck Depresyon Ölçeği Akademik Motivasyon Ölçeği On Maddeli Kişilik Ölçeği (OMKÖ) içeren anket formuyla toplanmıştır. Veriler SPSS 16.0 programında yüzdeler, tek yönlü varyans analizi ve bağımsız örneklem t-testi kullanılarak analiz edilmiş; $p < 0,05$ olan değerler anlamlı kabul edilmiştir. **Bulgular:** Öğrencilerin yaş ortalaması $20,07 \pm 1,8$ (en düşük: 18; en yüksek: 34)'dir ve %52'si kadındır. Öğrenciler dış kontrol odağına sahip bulunmuştur. Kadın öğrencilerin Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği toplam puan ortalamasının erkek öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu saptanmıştır ($p=0,04$). **Sonuç:** Üniversite öğrencileri için depresyon, sorumluluk duygusu ve motivasyonsuzluğun kontrol odağı ile ilişkili olan önemli değişkenler olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kontrol odağı, öğrenci, depresyon, sorumluluk, motivasyonsuzluk.

ABSTRACT Aim: The aim of this study is to determine locus of control of school of health students of a university and some related factors. **Material and Method:** This cross sectional study was conducted with 198 students in school of health on June-20145 Data of the study was collected with a questionnaire including questions for sociodemographic status and the Rotter Internal External Locus of Control Scale, Health Perception Scale, Beck Depression Inventory (Scale) (BCI), Academic Motivation Scale, Ten-Item Personality Inventory (Scale). Frequencies, one way anova and independent samples t test were used with SPSS 16.0 (program for statistical analysis of data). A value of $p < 0,05$ was considered statistically significant. **Results:** Mean age of students was $20,07 \pm 1,8$ (min:18; max:34) and 52% of the students were female. The students had external locus of control. It was determined that Rotter Internal External Locus of Control Scale total mean score of female students were statistically higher than male students ($p= 0,04$). **Conclusion:** Depression, sense of responsibility, amotivation were determined as the important variables related the locus of control for university students.

Key Words: Locus of control, student, depression, responsibility, amotivation.

---

*5-9 Ekim 2015 tarihleri arasında Konya'da yapılan 18. Ulusal Halk Sağlığı Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Geliş Tarihi/Received:20-02-2016 / Kabul Tarihi/Accepted:20-09-2016

^a Yrd. Doç. Dr. Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Bölüm Başkanı,

e-mail: fatihkara@selcuk.edu.tr

^b Öğr. Gör. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü,

e-mail: ayurdakul@mehmetakif.edu.tr

^cUzman Ebe, Antalya Halk Sağlığı Müdürlüğü Serik Toplum Sağlığı Merkezi,

e-mail: sabriye_ucan@hotmail.com

Sorumlu yazar /correspondence: Yrd. Doç. Dr. Fatih Kara, Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Bölüm Başkanı, e-mail: fatihkara@selcuk.edu.tr

Atf: Kara F, Güzel A, Uçan S. Sağlık yüksekokulu öğrencilerinin kontrol odağı algısı ve ilişkili bazı faktörlerin belirlenmesi. HSP2016;3(3):148-159

To cite this article: Kara F, Güzel A, Uçan S. The determine locus of control of school of health students of a university and some related factors. HSP 2016;3(3):148-159

Giriş

Kontrol Odağı 1966'da ortaya çıkan J. Rotter'ın "Sosyal Öğrenme Teorisi" içinde yer alan ve pekiştireçlerin kaynağı ile ilgili olan bir kavramdır.¹ Sosyal öğrenme teorisi ise 1947 yılında ilk kez J. Rotter tarafından kullanılan bir ifadedir. Yatangaç'a (2010) göre ödül ve ceza kavramları bireylerin davranışlarını doğrudan etkiler ve kişiler yaptıkları davranış sonucunda aldıkları ödül ve cezalara göre davranış kalıplarını öğrenirler.² Rotter genel olarak; pekiştireçlere karşı mükafat düşüncesini ve kişiler arasındaki farklılıkları, kişilerin günlük yaşantıları sırasındaki kontrol algılarını ve bunları belirleyen faktörleri, ödül ve davranışları arasındaki ilişki hakkında kişilerin inanışlarını ve bu inanışları etkileyen faktörleri, başarı ve başarısızlık gibi durumların nelere atfedildiğini incelemiştir.³ Seyhan (2012) bu durumu, "Rotter insan kişiliğini ve sosyal öğrenme kuramını açıklarken; bir ortamda bireyin belirli bir davranışının ortaya çıkma olasılığında yani *davranış potansiyelinde*, bir eyleme girmeden önce bu eylemin belirli bir pekiştireçle gerçekleşme olasılığı ve pekiştirmenin taşıdığı değerın hesaplanması anlamına gelen *beklenti* ve bir pekiştireci diğerine tercih etme derecemiz olan *pekiştirme değeri* gibi değişkenlerin yer aldığı iddia etmiştir" şeklinde açıklamıştır.⁴ Akbolat ve ark. (2011) göre Rotter kontrol odağı kavramında yapılan davranışların sonuçlarının yani ödül ve cezaların kişide yoğunlaştığı yere atfetmektedir. Kişi deneyimlerinden, yaptığı davranışın olumlu sonucu olarak ödül aldığını, olumsuz sonucu olarak ceza aldığını ve bir sonraki davranışının da ödüle ya da cezaya dönüştüğünü fark ettiğinde, içsel olarak kendini bu davranışa iten pekiştireçlere odaklanmaktadır. Pekiştirici kişinin davranışını izlemektedir. Bu durum ise Dağ (1991) tarafından; pekiştiricinin davranışı "izler" algılanması olarak yorumlanmıştır.^{5,6}

Rotter, bebeklikten çocukluğa kadar olan davranışların deneyimlenebilir ve öğrenilebilir özellikte olduğunu çünkü kişiliği oluşturan davranışların bazı pekiştireçler tarafından meydana geldiğini savunmuştur. Beklentilerinin olabilmesini isteyen çocukların, onlardan beklenen davranış göstermesinin gerektiğini, bu durumun da çocuklarda davranışın oluşmasında rol alan pekiştireçleri artırmış olacağını belirtmiştir. Bu durumu detaylı bir şekilde incelediğinde ise pekiştireçlerin bazen bir davranışa bağlı olarak değil de şans tesadüf gibi kavramlara bağlı olarak ortaya çıktığını saptamıştır.

Bu durum, Dağ (1991) tarafından; pekiştiricinin davranışı "izleme" algılanması olarak ifade edilmiştir.⁶ Bu nedenle de çocuklar, bazı ödül ve ya cezaların pekiştireçler tarafından doğrudan etkilenen davranışlar sonucunda verildiğini, bazıların ise pekiştireçlerin dışındaki olayların sonucunda şans, tesadüf ve diğer insanların yaptıkları şeyler nedeniyle ortaya çıktığını algılamaktadırlar. Bu durum çocukların sahip olduğu ve sonuçtan nedene doğru öğrenilen bir kavram olan içsel pekiştireçlerin ya da şans, kader vb. gibi dışsal pekiştireçlerin çocukların kişilik özelliklerinin oluşmasında etkili olduğunu anlatmaktadır. Kontrol odağı algısı, bebeklikten başlayıp yaşamın sonuna kadar devam eden ve farklı çevre ve kültürle doğrudan ilişkili olan bir kavram olarak ifade edilmektedir. Kişiler, aile ve toplumsal çevreden etkilendikleri için kontrol algıları da yüksek oranda karakterleriyle ilişkili olmaktadır. Fakat bazı kazanımların (ödül ve ya ceza) şans ile ilgili olduğu belirtilse de çoğu kazanımın kişilerin bireysel davranışları ve inançları ile ilgili olduğu çoğu yazar tarafından vurgulanmaktadır.⁷

Rotter'ı takip eden yıllarda 1963'te Crowne ve Liverant dış kontrole sahip kişilerin, kendileri dışındaki diğer kişilerin kontrolü altına girmeyi daha kolay kabul edebildiğini ve bu durumu daha kolay kabullenebildiğini, 1970'te Hjellev and Couser iç kontrole sahip olan insanlara karşı yapılan ikna edici ve yönlendirici çabaların onların fikirlerini ve yeteneklerini daha az oranda etkilediğini, 1980'de Kabanoff and O'Brien ise iç kontrole sahip insanların daha fazla beceriye sahip olduğunu ve bir görevi yerine getirirken daha kontrollü davrandıklarını ifade etmiştir.⁸

Günümüzde sosyal öğrenme kuramı denildiğinde Rotter'ın yanı sıra A. Bandura da akla gelmektedir. Bandura, Rotter'ın fikirlerine benzer fikirlere sahip olduğunu bazı yazılarında açıklamıştır. Yatangaç'a (2010) göre Bandura'nın savunduğu görüş insanların öğrendikleri davranışları deneyimlenme yoluyla edindikleri, karşılığında ödül aldıkları davranışları yaptıkları ve ceza verilen davranışları yapmadıkları ve davranışların sonuçlarının ödül olacağını bildiklerinde ya da öngördüklerinde ise o davranışa güdülendikleridir.²

Kontrol odağı kavramının temelinde olayların neden ve sonuçlarına yönelik insanların düşüncelerinin olduğu, olay sonucunda da kişiye verilen ödül veya cezanın kişinin bir sonraki davranışını etkilediği ifade edilmektedir.

dir. Basım ve Şeşen bazı insanların, yaşadıkları olayları, başarı ya da başarısızlıklarını kontrol edebildiğine inandığını, bazılarının da bu olayları şans ve kaderin belirlediğine inandığını vurgulamışlardır. Aynı yazarlar, bu düşünce farklılığının insanların davranışlarını değiştirdiğini, olayları kontrol ettiğine inanan kişilerin başarılı olduğunu, olayları kontrol edemeyip şans ya da kadere atfeden kişilerin başarısız olduğunu belirtmişlerdir.³

Kontrol odağı algısının, bireylerin sonuçları oluşturan beklentilerinin nasıl oluştuğuna bağlı olarak değiştiği saptanmıştır.^{9,10} Rotter (1975) pekiştirici tarihi ve geçmiş deneyimlerin bu inanışları oluşturduğunu öne sürmüştür. Bu nedenle önemli sonuçlara katkı sağlayacak nedenlerin başlangıç noktalarını belirleyebilmek için bireylerin stresli olaylara verdikleri reaksiyon ve bireylerin geçmiş yaşamlarındaki öğrendiklerinin önemli olduğunu iddaa etmiştir. Kişilerin, geçmişte çoğunlukla başarılı kontrol girişimleriyle deneyimlendiklerinde iç kontrol inançlarının fazla olacağını; başarısız kontrol girişimleriyle deneyimlendiklerinde dış kontrol inançlarının fazla olacağını ifade etmiştir. Bireylerin artık hükmü olmayan eski, belirsiz bir fikir ya da durum veya yeni bir fikir ya da durum karşısında nasıl tepki verdikleri ve eyleme geçtiklerinin önemli olduğunu saptanmıştır. Rotter, bireylerin strese karşı verdikleri tepkilerin onların kontrol inançları ve kişilik özellikleri ilişkisine bağlı olduğunu, bu ilişkiyi anlamak için onların kontrol algısı üzerindeki inanışlarını belirlemenin önemli olduğunu vurgulamıştır.¹

İç Kontrol Odağı

Kişilerin beklentileri onların bilgi, beceri, yetenek ve performanslarına bağlı olarak sonuçlanmaktadır. Kişiler davranış-sonuç ilişkisine inandıklarında şans olgusuna verdikleri önem azalmakta, istenilen sonuca ulaşabilmek için bireyde davranış değişikliği olmaktadır. Bir unsurun ödül ya da ceza olarak kabul edilmesini insanların kişilik yapıları, kültürleri, şans ile ilgili olarak algıları değiştirmektedir. Kontrol odağı ise kişilerin yaşadıkları olayların ortaya çıkma nedenleri hakkında sorumluluğun kime ve neye yüklendiği ile ilgili olan, kişinin subjektif bakış açısını yansıtan ve kişinin yaşadığı olayları yönlendirebilmesini ifade eden bir kavramdır. Rotter'a göre olaylar kişilerin kendi kontrollerine bağlı olarak gelişiyorsa ve onların istemleri doğrultusunda yön buluyorsa "iç kontrol odağı" olarak adlandırılmaktadır.¹¹

İçsel kontrol odağına sahip insanlar yaşadıkları olayların sonuçlarını genel olarak kendi kişisel özelliklerine, kendi çaba ve kabiliyetlerine atfettikleri için bu olayların sonuçlarını değiştirebilmek için gereken güce sahip olduklarını düşünmektedirler⁹

Çoğu araştırma insanların farklı yollarla motive olduğunu, aynı olaylara farklı şekillerde cevap verdiklerini desteklemektedir. 20-60-20 kuralına göre; insanların %20'si iç motivasyona sahip olduğu için yapmak istedikleri bir şeye kendileri başlayıp bu işi devam ettirmek için mücadele ederken, % 60'ı bir eyleme başlayabilmek için dışarıdan bir uyaran, destek beklemekte ve kalan %20'si harekete geçmek için hiçbir şey yapmamaktadır. Şirketler ise geleceklerini garanti altına almak, işlerin sürekli ve sorunsuz bir şekilde yürütülmesini sağlayabilmek amacıyla; çalışan seçiminde tamamen iç kontrole sahip olan %20 ile teşvik ile harekete geçen %60'lık kısmı tercih etmektedirler.⁸

İç kontrol odağı yararları:

İç kontrol odağına sahip insanlar genel olarak;

- İçinde buldukları koşulları geliştirmek için çaba harcayan,
- Başarı için emek vermek gerektiğini vurgulayan,
- Bilgi, beceri ve yeteneklerini geliştirmek için kendilerini zorlayan,
- Önlerine çıkan engellerin neler olduğunu araştıran ve çözmeye çalışan,
- Gelecekte pozitif sonuçlar oluşturmakta kullanacakları bilgiyi not alan kişiler olarak açıklanmaktadır.⁸

Dış Kontrol Odağı

Oktay (2013) dış kontrol odağı algısına sahip insanların, başarılı ya da başarısız olduklarında bu durumun kendileri dışında ki diğer etkenler tarafından olduğuna inandıklarını, özellikle başarısızlık durumunda dış faktörlerin ya da kişilerin etrafında olan ve hareketlerine yön veren karmaşık güçlerin sorumlu tutulduğunu belirtmiştir.⁹ Bazı durumlarda ise kişide ki dış kontrol odağı algısının fazla olması, davranış sonucunda oluşan eylemin olumsuz olması ya da yapılan işin niteliğinin az olması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu durum ise kişi de o eylemle ilgili olarak çok az kontrolünün olduğu ya da hiç kontrolünün olmadığına dair bir inanç oluşturmaktadır. Kişi böyle bir durumda ne kadar çabalarsa çabalasın, kendi eylemleri tarafından oluşan sonuçların hep diğer unsurlar

tarafından belirleneceğine inanmaktadır. Bu karışıklık çoğunlukla çocuklukta algılanan kontrol odağı kavramının izini devam ettirmektedir. Bu nedenle de bazı insanlar sürekli olarak yaşamlarındaki ödülleri, cezalar ya da diğer olayların kendi davranışlarının ötesinde oluştuğunu ifade etmektedirler.¹² Rotter'a göre, olayların kişilerin kontrollerine bağlı olarak oluşmadığı, onların dışında şans, kader, tanrı ve başka insanların kontrolünde olduğuna dair genel bir beklenti varsa bu durum "dış kontrol odağı" olarak adlandırılmaktadır.¹¹

Dış kontrol odağı yararları:

Dış kontrol odağına sahip insanlar genel olarak;

- Mütevazı ve uyumlu,
- Diğerlerine minnet duygusu gösteren
- Geri planda kalan ve rahat olan,
- Memnun olmasalar bile bir işte uzun süre kalabilen,
- Kendilerine verilen görevleri sorgusuz kabul etme ve bu durumu sevme eğiliminde olan kişiler olarak ifade edilmektedir.⁸

Günümüz koşullarına bakıldığında; iç ve dış kontrol odağı kavramı hastanelerde, işyerlerinde, okullarda vb. diğer kuruluşlarda kurulan iletişimde önemlidir ve iç kontrol odağı algısını arttırabilmek için çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmanın amacı da öğrencilerin iç ya da dış kontrol odağına sahip olmaları ile sağlık algısı, depresyon, akademik motivasyon ve kişilik özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir.⁸

Gereç ve Yöntem

Araştırma kesitsel tipte epidemiyolojik bir araştırmadır. Araştırma verileri 8-12 Haziran 2015 tarihleri arasında, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü öğrencilerine yapılan anket ile toplanmıştır. Araştırma evreni 210 kişiden oluşmuştur ve örneklem seçilmeyip evrenin tamamına ulaşmaya çalışılmıştır. Araştırma sonunda 198 kişiye (evrenin %94'ü) ulaşılmıştır. Araştırmada, 1966 yılında Rotter tarafından geliştirilen ve 1991 yılında Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği Dağ tarafından yapılan "Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği" (RİDKOÖ), Diamond ve arkadaşları tarafından 2007 yılında geliştirilen ve Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği Kadioğlu ve Yıldız tarafından 2011 yılında yapılan "Sağlık Algısı Ölçeği" (SAÖ), Beck tarafından 1961 yılında geliştirilen

Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği 1989 yılında Hisli tarafından yapılan "Beck Depresyon Ölçeği" (BDÖ), Vallerand ve arkadaşları tarafından 1992 yılında geliştirilen ve Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği Karagüven tarafından 2012 yılında yapılan "Akademik Motivasyon Ölçeği" (AMÖ), 2003 yılında Gosling ve arkadaşları tarafından geliştirilen ve Türkçe Geçerlilik Güvenilirliği 2013 yılında Atak tarafından yapılan "On Maddeli Kişilik Ölçeği" (OMKÖ) ve öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemeyi amaçlayan ve araştırmacılar tarafından hazırlanan 16 maddelik kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Anket formları ilgili sınıflarda derslere giren öğretmenlere verilmiştir. Öğretmenler anket formunu aynı zamanda dağıtıp, yaklaşık 30-35 dakika sonrasında toplamıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni kontrol odağı algısı; bağımsız değişkenleri ise yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, ikamet yeri, sağlık algısı, depresyon algısı, akademik motivasyon algısı ve kişilik özellikleridir. Araştırma için Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Etik Kurul Biriminden, Sağlık Yüksekokulu Müdürlüğünden ve ölçeklerin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliğini yapan araştırmacılar tarafından izin alınmıştır. Ölçeklerin toplam ve (varsa) alt ölçek puanları hesaplanmıştır. Veriler bilgisayar ortamına aktarılarak ortalama±standart sapma ve yüzde olarak özetlenmiştir. Ölçekler arasındaki korelasyona ve regresyona bakılmıştır. Anlamlılık $p < 0,05$ olarak alınmıştır.

Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)

RİDKOÖ, Rotter tarafından 1966 yılında oluşturulmuştur. Ülkemizde geçerlilik ve güvenilirliği 1991 yılında Dağ tarafından üniversite öğrencilerinde yapılmıştır. Ölçek kişinin algıladığı pekiştireçlerin, içsel ya da dışsal güçlerin kontrolünde olduğuna dair kişinin inancını ölçmektedir ve 29 maddeden oluşmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin 6 tanesi puanlanmamaktadır. Geri kalan 23 madde, iç ve dış kontrol odağını ölçen ifadeleri kapsamaktadır. Ölçeğe cevap veren kişinin kendisine yakın gelen ifadeyi seçmesi ve işaretlemesi beklenmektedir. Tüm maddelerde a ve b seçenekleri bulunmaktadır. Maddelerin bazılarında "a" bazılarında "b" seçeneğinde yer alan ifade 1 puan almaktadır. Ölçekten alınabilen en düşük puan 0, en yüksek puan 23'tür ve puanın yükselmesi dış kontrol odağının arttığını göstermektedir.^{6,7}

Maddelerin 1 puan alan seçenekleri yandaki gibidir: 2. a, 3.b, 4.b, 5.b, 6.a, 7.a, 9.a, 10.b, 11.b, 12.b, 13.b, 15.b, 16.a, 17.a, 18.a, 20.a, 21. a, 22.b, 23.a, 25.a, 26.b, 28.b, 29.a.^{6,7}

Sağlık Algısı Ölçeği (SAÖ)

Sağlık Algısı Ölçeği 2007 yılında Diamond ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği 2011 yılında Kadıoğlu ve Yıldız tarafından yapılmıştır. SAÖ, 15 madde ve dört alt boyuttan oluşan beşli likert tipli bir ölçektir. 1., 5., 9., 10., 11. ve 14. maddeler olumlu ifade, 2., 3., 4., 6., 7., 8., 12., 13. ve 15. maddeler olumsuz ifadelerdir. Olumlu ifadeler “çok katılıyorum: 5”, “katılıyorum: 4”, “kararsızım: 3”, “katılmıyorum: 2”, “hiç katılmıyorum: 1” şeklinde puanlanmıştır. Olumsuz ifadeler ise ters puanlanmıştır. Ölçekten alınabilen en düşük puan 15, en yüksek puan 75’tir.¹²

Beck Depresyon Ölçeği (BDÖ)

BDÖ, Beck tarafından 1961 yılında geliştirilmiştir ve Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği 1989 yılında Hisli tarafından yapılmıştır.¹³ Ölçek kişide görülen depresyon belirtisinin düzeyini duygusal, bilişsel ve motivasyonel olarak ölçmektedir. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır. 21 maddenin her biri dört seçenek içermektedir. Her bir madde depresyonla ilgili davranışsal bir özellik içermektedir ve hastalardan son bir haftadır ve halen hissettiklerini en iyi tanımlayan ifadeyi işaretlemeleri istenmektedir. Maddelerin her biri 0 ile 3 arasında puan almaktadır. Tüm puanlar toplandıktan sonra elde edilen puan depresyon puanıdır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 63 ola-

Bulgular

Araştırmaya katılan öğrencilerin bazı sosyodemografik özellikleri Tablo 1’de, bazı sosyodemografik özellikleri ile RİDKOÖ ortalamaları Tablo 2’de, araştırmada kullanılan diğer ölçekler ile RİDKOÖ arasındaki korelasyon Tablo 3’te, RİDKOÖ yorumlanmasına yönelik regresyon analizi Tablo 4’te verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 20,07±1,87 ve sahip oldukları kardeş sayısı ortalaması 3,36±2,19’dur. Öğrencilerin %52’si kadındır, %61,6’sı 1. sınıftadır, %20,2’si çalışmaktadır, %79,3’ünün algıladığı gelir düzeyi orta seviyededir ve %43,4’ü yurttan kalmaktadır. Öğrencilerin %56,6’sının ikamet yeri şehir merkezidir; %21,2’si sigara, %13,1’i alkol kullanmaktadır. Öğrencilerin %2,5’inde

rak belirlenmiştir. 0-9 puan: minimal depresyon, 10-16 puan: hafif depresyon, 17-29 puan: orta depresyon, 30-63 puan: şiddetli depresyon şeklinde yorumlanmaktadır.^{13,14}

Akademik Motivasyon Ölçeği (AMÖ)

Ölçek, Vallerand ve arkadaşları tarafından 1992 yılında Kanada’da geliştirilmiştir. Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği ise Karagüven tarafından 2012 yılında yapılmıştır. Ölçek yedi alt boyut ve toplam 28 maddeden oluşmuştur. Bunlar sırasıyla; İçsel Motivasyon Bilme (İM-Bİ), İçsel Motivasyon Başarma (İMBA), İçsel Motivasyon Hareket (İMHA), Dışsal Motivasyon Tanınma (DMT), Dışsal Motivasyon Kendini İspat (DMKİ), Dışsal Motivasyon Düzenleme (DMD) ve Motivasyonsuzluk (MS) boyutlarıdır. Alt boyutlardan alınan puan en az 4, en fazla 28’dir. Ölçek ve tüm alt boyutları; 1 ve 7 arasında derecelendirilen yedi derecelmeli likert tipinde bir ölçektir. Motivasyonsuzluk boyutundaki ifadeler diğer ifadelerle göre terstir fakat puanlama sırasına bu ifadeler de diğerleri ile aynı şekilde puanlanmaktadır. Dolayısıyla ölçekte ki tüm maddeler aynı şekilde puanlanmaktadır.¹⁵

On Maddeli Kişilik Ölçeği (OMKÖ)

Ölçek, Gosling ve arkadaşları tarafından 2003 yılında geliştirilmiştir. Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirliği ise Atak tarafından 2013 yılında yapılmıştır. On maddeden oluşan ölçek deneyeime açıklık, sorumluluk, dışa dönüklük, yumuşak başlılık ve duygusal dengelilik alt boyutlarından oluşmuştur. Yedili likert tipinde olan ölçeğin tüm alt boyutlarında ikişer madde yer almaktadır.¹⁶

kronik hastalık vardır ve kronik hastalığa sahip olanların %1’i astıma sahiptir. Öğrencilerin %47’sinin anne öğrenim durumu ilköğretim, %34,3’ünün baba öğrenim durumu ilköğretim (Tablo 1).

RİDKOÖ puan ortalamasının (11,9±3,74) yüksek olması ve yükselen puanların dış kontrol odağı inancındaki artışı göstermesi nedeniyle araştırma sonucunda öğrencilerin dış kontrol odağı algısına sahip olduğu bulunmuştur.

Öğrencilerin, cinsiyetleri ile RİDKOÖ ortalamaları karşılaştırıldığında; kadın öğrencilerin erkek öğrencilere göre ölçek toplam puanı istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek

bulunmuştur ($p=0,04$) (Tablo 2). Kadın öğrencilerde dış kontrol odağı algısı fazladır.

Öğrencilerin; sınıf düzeyi, çalışma durumu, algılanan gelir düzeyi, kalınan yer ve kişiler, ikamet yeri, sigara kullanımı, alkol kullanımı, kronik hastalık varlığı, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve baba çalışma durumu ile RİDKOÖ ortalamaları karşılaştırıldığında ölçek toplam puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (sırasıyla; $p=0,99$, $p=0,86$, $p=0,46$, $p=0,52$; $p=0,86$, $p=0,33$, $p=0,48$, $p=0,32$, $p=0,98$, $p=0,77$, $p=0,12$, $p=0,45$) (Tablo 2).

Öğrencilerin RİDKOÖ puan ortalamaları ile BDÖ ve OMKÖ “sorumluluk” alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı, negatif ve zayıf bir ilişki bulunmuştur (sırasıyla $p<0,01$ $r=-0,22$; $p=0,00$ $r=-0,21$) (Tablo 3). Dış kontrol odağı yüksek olan öğrencilerin depresyon düzeyinin düşük olduğu ve kişilik özellikleri bakımından sorumluluk duygularının düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Öğrencilerin RİDKOÖ puan ortalamaları ile AMÖ “motivasyonsuzluk” alt boyutu puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı, pozitif ve zayıf bir ilişki bulunmuştur ($p=0,02$ $r=0,16$) (Tablo 3). Dış kontrol odağı yüksek olan öğrencilerin motivasyonsuzluk düzeyinin de yüksek olduğu bulunmuştur.

RİDKOÖ ile SAÖ, AMÖ diğer alt boyutları (İMBİ, İMBA, İMH, DMT, DMKİ, DMD) ve OMKÖ diğer alt boyutları (deneyime açıklık, dışa dönüklük, yumuşak başlılık, duygusal dengelilik) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tablo 3).

RİDKOÖ yorumlamaya yönelik yapılan regresyon analizine göre; RİDKOÖ ile SAÖ, BDÖ, AMÖ alt boyutları ve OMKÖ alt boyutları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tablo 4)

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Bazı Özelliklerine Göre Dağılımı

Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	103	52,0
	Erkek	95	48,0
Sınıf düzeyi	1. sınıf	122	61,6
	2. sınıf	76	38,4
Çalışma durumu	Çalışıyor	40	20,2
	Çalışmıyor	158	79,8
Algılanan gelir düzeyi	Kötü	20	10,1
	Orta	157	79,3
	İyi	21	10,6
Kalınan yer ve kişiler	Evde ailesiyle	26	13,1
	Evde yalnız	13	6,6
	Evde ev arkadaşlarıyla	64	32,3
	Yurttan Apart	86	43,4
İkamet yeri	Şehir merkezi	112	56,6
	Kırsal alan (ilçe, köy vb.)	86	43,4
Sigara	Evet	42	21,2
	Hayır	156	78,8
Alkol	Evet	26	13,1
	Hayır	172	86,9
Kronik hastalık varlığı	Evet	5	2,5
	Hayır	193	97,5
Kronik hastalığın niteliği	Yok	193	97,5
	Astım	2	1,0
	Diyabet	1	0,5
	Hemofili	1	0,5
	Kalp rahatsızlığı	1	0,5
Anne öğrenim durumu	Okuryazar değil	27	13,6
	Okuryazar	11	5,6
	İlkokul	93	47,0
	Ortaokul	30	15,2
	Lise	31	15,7
Baba öğrenim durumu	Üniversite ve üstü	6	3,0
	Okuryazar değil	7	3,5
	Okuryazar	6	3,0
	İlkokul	68	34,3
	Ortaokul	47	23,7
Anne çalışma durumu	Lise	50	25,3
	Üniversite ve üstü	20	10,1
	Evet çalışıyor	34	17,2
	Emekli	9	4,5
	Çalışmıyor	155	78,3
Baba çalışma durumu	Evet çalışıyor	133	67,2
	Emekli	48	24,2
	Çalışmıyor	17	8,6
Toplam		198	100,0

Tablo 2. Öğrencilerin Bazı Özellikleri ile RIDKOÖ Ortalamalarının Dağılımı ve Anlamlılık (p) Düzeyleri

Özellikler (n=198)	n	RIDKOÖ		
		Ort ± SS	t-F / p	
Cinsiyet	Erkek	103	11,84±9,1	2,050/ 0,04 ¹
	Kadın	95	15,05±12,5	
Sınıf düzeyi	1. sınıf	122	13,50±10,6	-0,011/ 0,99 ¹
	2. sınıf	76	13,52±11,8	
Çalışma durumu	Çalışıyor	40	13,25±14,6	-0,168/ 0,86 ¹
	Çalışmıyor	158	13,58±10,0	
Algılanan gelir düzeyi	Kötü	20	12,45±3,7	0,772/ 0,46 ²
	Orta	157	11,94±3,7	
	İyi	21	11,04±3,9	
Kalınan yer ve kişiler	Evde ailesiyle	26	12,38±4,0	0,796/ 0,52 ²
	Evde yalnız	13	12,76±4,5	
	Evde ev arkadaşlarıyla	64	11,40±3,0	
	Yurtta	86	11,87±3,7	
	Apart	9	13,11±5,6	
İkamet yeri	Şehir merkezi	112	13,39±11,1	-0,176/ 0,86 ¹
	Kırsal alan (ilçe, köy vb.)	86	13,67±11,1	
Sigara kullanımı	Evet	42	14,97±11,0	0,959/ 0,33 ¹
	Hayır	156	13,12±11,1	
Alkol kullanımı	Evet	26	12,07±10,8	-0,707/ 0,48 ¹
	Hayır	172	13,73±11,1	
Kronik hastalık varlığı	Evet	5	18,40±16,4	0,995/ 0,32 ¹
	Hayır	193	13,38±10,9	
Anne öğrenim durumu	Okuryazar değil	27	12,07±3,9	0,140/ 0,98 ²
	Okuryazar	11	11,36±3,8	
	İlkokul	93	11,78±3,5	
	Ortaokul	30	11,93±4,5	
	Lise	31	12,29±3,4	
	Üniversite ve üstü	6	11,83±4,0	
Baba öğrenim durumu	Okuryazar değil	7	11,42±3,7	0,498/ 0,77 ²
	Okuryazar	6	10,16±2,0	
	İlkokul	68	12,01±3,5	
	Ortaokul	47	11,53±4,3	
	Lise	50	12,28±3,3	
	Üniversite ve üstü	20	12,15±4,3	
Anne çalışma durumu	Evet çalışıyor	34	11,00±2,9	2,144/ 0,12 ²
	Emekli	9	10,44±4,6	
	Çalışmıyor	155	12,18±3,8	
Baba çalışma durumu	Evet çalışıyor	133	11,75±3,6	0,789/ 0,45 ²
	Emekli	48	12,47±4,2	
	Çalışmıyor	17	11,47±2,6	

¹Bağımsız Örneklem t Testi, ²Tek Yönlü Varyans Analizi.

Tablo 3. Araştırmada Kullanılan Diğer Ölçekler ve RIDKOÖ Korelasyon Analizi ve Anlamlılık (p) Düzeyleri

1. SAÖ, 2. BDÖ, 3. AMÖ, 4.OMKÖ (n=198)		RIDKOÖ Toplam Puan	
		p	r
1.SAÖ	Toplam puan	0,23	-0,08
2.BDÖ	Toplam puan	<0,01	0,22
3.AMÖ	İMBİ	0,12	-0,11
	İMBA	0,29	-0,07
	İMİH	0,08	-0,12
	DMT	0,53	-0,04
	DMKİ	0,18	-0,09
	DMD	0,79	-0,18
	MS	0,02	0,16
4.OMKÖ	Deneyime açıklık	0,96	-0,03
	Sorumluluk	<0,01	-0,21
	Dışa dönüklük	0,49	-0,04
	Yumuşak başlılık	0,50	-0,04
	Duygusal dengelilik	0,36	-0,06

Tablo 4. RIDKOÖ Yorumlanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

1. SAÖ, 2. BDÖ, 3. AMÖ, 4.OMKÖ (n=198)		RIDKOÖ Toplam Puan	
		B (SH)	p
	Sabit	13,40 (2,78)	<0,01
1.SAÖ	Toplam puan	-0,03 (0,04)	0,53
2.BDÖ	Toplam puan	0,04 (0,02)	0,14
3.AMÖ	İMBİ	0,01 (0,08)	0,98
	İMBA	0,01 (0,07)	0,84
	İMİH	-0,08 (0,07)	0,21
	DMT	0,09 (0,07)	0,19
	DMKİ	-0,05 (0,06)	0,42
	DMD	-0,01 (0,06)	0,84
	MS	0,07 (0,04)	0,08
4.OMKÖ	Deneyime açıklık	0,07 (0,11)	0,52
	Sorumluluk	-0,25 (0,14)	0,06
	Dışa dönüklük	-0,01 (0,12)	0,94
	Yumuşak başlılık	-0,05 (0,11)	0,63
	Duygusal dengelilik	0,01 (0,12)	0,94
		R= 0,32 R ² = 0,10	
		F _(1,63) = 22,05 p=0,08	

Tartışma

Kontrol odağı algısı ile ilgili sağlık profesyonelleri ve sağlık yüksekokulu öğrencilerinde yapılan çalışmalar sayıca fazladır.^{5,17-26} Bu araştırma ise diğerlerinden farklı olarak zor şartlar altında kontrol ve karar verme yetisinin yüksek olması beklenen sağlık yüksekokullarında yer alan ve yeni bir bölüm olan acil yard

ım ve afet yönetimi öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Durna ve Şentürk tarafından 2012 yılında üniversite öğrencilerinde kontrol odağıyla ilgili yapılan iki araştırmada katılımcıların %48,8'i iç kontrole, %27,3'ü iç ve dış kontrole ve %23,9'u dış kontrole sahip olarak bulun-

muştur.^{27,28} Bu duruma paralel olarak üniversite öğrencilerinde yapılan başka bir araştırmada da öğrencilerin iç kontrol odağına sahip bulunmuştur.²⁹ Bazı araştırmalarda ise bu durumun aksine öğrencilerin dış kontrol odağı algısının yüksek olduğu bulunmuştur.^{23,30,31} Yaptığımız araştırmada öğrencilerin dış kontrol odağı algısının yüksek olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucumuz literatürde yer alan bazı araştırmalarla uyum gösterirken bazılarıyla göstermemektedir. Üniversite öğrencilerinin birçoğu ailelerinden uzakta öğrenim görmektedirler ve farklı şehirlerde farklı kültürlerde yetişmişlerdir. Bu durum araştırma yapılan üniversite öğrencilerinin kontrol odağı algılarının doğdukları ya da şuan yaşadıkları yere göre şekillenmesine neden olabilir. Kontrol odağıyla ilgili üniversite öğrencileri arasında ortaya çıkan bu farklılıkta literatürde farklı sonuçlar ortaya çıkmasına neden olabilir.

Üniversite öğrencileri ile yapılan bazı araştırmalarda kadın öğrencilerin dış kontrol odağı algısının erkek öğrencilere göre yüksek olduğu bulunmuştur.^{23,31} Yaptığımız araştırmada da kadın öğrencilerde dış kontrol odağı algısının fazla olduğu sonucu bulunmuştur ve üniversite öğrencileri ile yapılan araştırmalarla uyum göstermektedir. Lise öğrencileri ile yapılan bir araştırmada ise kontrol odağı algısının cinsiyete göre farklılık göstermediği saptanmıştır.³² Lise öğrencileri ile yapılan araştırmanın sonucunun diğer araştırmalardan farklı çıkmasının nedeni öğrencilerin henüz kişilik özelliklerinin gelişmemiş olmasından kaynaklanabilir. Ergenlik döneminde cinsiyete göre farklı sorunlar görülse de bu dönem lise öğrencileri için yetişkinliğe geçiş noktasıdır. Bu durumda her iki cinsiyet için de sorunlar yaşanması ve sorunların kendilerine, aileye ya da dış etkenlere atfedilmesi olası bir durumdur.

Lise öğrencilerinde yapılan bir araştırmada anne ve baba öğrenim durumunun kontrol odağını etkilemediği saptanmıştır.³² Üniversite öğrencileri ile yapılan bazı araştırmalara bakıldığında ise bir araştırmada yaş, sınıf, medeni durum, sosyoekonomik durum, kardeş sayısı, anne ve baba öğrenim durumu ile iç ve dış kontrol odağı algısı arasında bir ilişki olmadığı²³; diğer bir araştırmada öğrencilerin sigara ve alkol kullanımları ile sahip oldukları kontrol odakları arasında bir ilişki olmadığı²⁷; başka bir araştırmada ise cinsiyet, yaş, çevre, anne - baba öğrenim durumu, ekonomik durum gibi bağımsız değişkenlerle kontrol odağı algısı arasında bir ilişki olmadığı

bulunmuştur. Yaptığımız araştırmada öğrencilerin; sınıf düzeyi, çalışma durumu, algıladıkları gelir düzeyi, kaldıkları yer ve kişiler, ikamet yeri, sigara kullanımı, alkol kullanımı, kronik hastalık varlığı, anne - baba öğrenim durumu, anne - baba çalışma durumunun kontrol odağı algısı ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucumuz ve literatüre bakıldığında kontrol odağı algısı ile birçok bağımsız değişken arasında ilişki bulunamamıştır. Bu durumun aksine üniversite öğrencilerinde yapılan bir araştırmada öğrencilerin riskli alkol kullanımını en fazla yordayan değişkenin kontrol odağı olduğu belirlenmiştir. Dış kontrol odağı algısı yükseldikçe riskli alkol kullanımının arttığı belirlenmiştir.³⁴ Bu araştırmada sonucun farklı çıkmasının nedeni sadece alkol kullanımının incelenmesi ve araştırma yapılan grup içerisinde alkol kullananların fazla olması olabilir. Diğer araştırmalara ve kendi araştırmamıza baktığımızda, araştırma yapılan grup içerisinde alkol kullanım sıklığının düşük olduğunu görüyoruz. Bu nedenle de araştırma sonucumuz literatür ile uyumludur.

Yaptığımız araştırmada, dış kontrol odağı algısı yüksek olan öğrencilerde depresyonun düşük seviyede olduğu sonucuna varılmıştır. Yapılan bazı araştırmalarda ise^{30,35} dış kontrol odağı algısı artıkça depresif belirti gösterme eğiliminde artış olduğu görülmüştür. Sardoğan ve arkadaşları (2006) dış kontrol odağına sahip bireylerin insan ilişkileri açısından, iletişim sırasında diğer insanlardan bağımsız şekilde duygu ve düşüncelerini ifade ederken, paylaşım sırasında ve eleştiri yaparken daha yetersiz olduklarını ve depresif eğilimler gösterdiklerini vurgulamıştır.³⁶ Sonuçlar incelendiğinde, dış kontrol odağı algısı artıkça depresyonun artması beklenmektedir. Fakat araştırmamızda literatürün aksi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Bu durum araştırma yaptığımız grubun sadece 1. ve 2. sınıf öğrencilerinden oluşmasından, üniversitenin ilk yıllarında olan bu öğrencilerin vakitlerini sohbet etmek ve eğlenmek gibi aktivitelere ayırmalarından ve son sınıflara doğru yaklaşıldıkça görülen okul bittiğinde ne olacağı ve iş kaygısı gibi durumlarla henüz karşılaşmadıklarından olabilir.

Yaptığımız araştırmada, dış kontrol odağı algısı yüksek olan öğrencilerde sorumluluk duygusu düşük olarak bulunmuştur. Hemşirelik öğrencileriyle yapılan bir araştırmada, iç kontrol odağı algısı yüksek olan öğrencilerin sorumluluk duygularının yüksek olduğu ifade edilmiştir.²⁴ Duman ve Şengün tarafından

(2011) yapılan bir araştırmada da iç kontrol odağı inancına sahip hemşirelik öğrencilerinin öğrenme konusunda daha fazla sorumluluk duydukları ve kendi kendine öğrenmeye hazırlık düzeylerinin yüksek olduğu bulunmuştur.²⁵ İç kontrol odağı algısına sahip bireyler sorunları araştırıp, çözmeye çalışırken²⁹; dış kontrol odağı algısına sahip bireyler kendilerine verilen görevleri sorgusuz kabul etme ve bu durumu sevme eğilimindedirler, memnun olmasalar bile bir işte uzun süre kalırlar.⁸ Araştırma sonucumuz literatürle uyumludur. Dış kontrol odağı algısı dış etkenlere odaklandığı ve sorunların dış etkenlerden kaynaklandığını düşündüğü için bu algıya sahip öğrencilerin kaderci olması ve sorumluluktan kaçınması olasıdır.

Yaptığımız araştırmada, dış kontrol odağı algısı yüksek olan öğrencilerde motivasyonsuzluk seviyesi yüksek olarak bulunmuştur. Kontrol odağı algısının web tabanlı ve probleme dayalı öğrenmeye yönelik tutuma etkisinin incelendiği bir araştırmada, dış kontrol odağı algısına sahip öğrenciler uygulama süresince kendilerinden istenilen görevlerin ne olduğunu ve ne yapacaklarını anlayamamışlar bu nedenle de iç kontrol odağı algısına sahip öğrencilere göre daha fazla açıklamaya ihtiyaç duymuşlardır. İç kontrol odağı algısına sahip olan ya da kontrol odağı algısı belirlenemeyen gruplarda bu sorunlar daha az görülmüştür. Probleme dayalı öğrenme uygulamalarında dış kontrol odağı algısına sahip olanların daha fazla yönlendirilmeye ve açıklamaya ihtiyaç duyduğu saptanmıştır.²⁶ İki araştırma sonucu tutarlıdır. İç kontrol odağı algısına sahip bireyler öğrenmeye açıktırlar, başarıya odaklanırlar ve yaşadıkları olayların sonuçlarını kendi çaba ve yetenekleriyle değiştirebileceklerine inanırlar.⁹ Bu nedenle de iç kontrol odağı algısına sahip bireyler içten gelen bir motivasyona sahipken; dış kontrol odağı algısına sahip bireylerde motivasyonsuzluk ya da diğerlerine göre daha az motivasyon olası bir durumdur.

Yaptığımız regresyon analizinde, RİDKOÖ ile AMÖ alt boyutları arasında ilişki bulunamamıştır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bazı araştırmalarda da öğrencilerin akademik başarıları ile kontrol odağı algıları arasında bir ilişki bulunamamıştır.^{23,27,33} Araştırmamızın sonucu ve ülkemizde yapılan diğer araştırma sonuçları uyumludur. Bu uyumluluğa rağmen iç kontrol odağı algısına sahip bireylerin olumlu kişilik özelliklerine sahip olması, içsel bir motivasyona sahip olması, akademik

ve diğer alanlarda daha başarılı olması beklenmektedir. Hem literatür sonuçlarının hem de araştırma sonucumuzun bu durumun aksine olması ülkemizde ki eğitim sisteminin yapısından kaynaklanabilir.

Sonuç ve Öneriler

Dış kontrol odağı algısına sahip olan öğrencilerde depresyon düzeyi ve sorumluluk duygusu düşük bulunmuştur ve akademik başarı konusunda motivasyonsuz oldukları saptanmıştır. Akademik başarı ile ilgili diğer alt boyutların kontrol odağı algısı ile ilişkisi olmadığı belirlenmiştir.

İç ya da dış kontrol odağı algısı önceleri ödül veya cezalarla deneyimlenerek öğrenilen, zaman geçtikçe kişinin karakteriyle bütünleşen ve yaşamın her alanında bireyleri ve yaptıkları işleri (neden ve sonuç) etkileyen kişilik özellikleridir. İç kontrole sahip olanlar, her hangi bir olayın seyrini değiştirebileceklerine inandıkları için fazla çalışma, girişimcilik, sorumluluk alma, stresle mücadele ve depresif duygulardan uzaklaşabilme konularında olumlu yönde ilerlerken; dış kontrole sahip olanlar pasif olma, güvensiz olma, başkalarının yönlendirmelerine itaat etme, kolay kabullenebilme ve motivasyon gibi sorunları sık yaşayan kaderci kişilerdir. Bu nedenle çocukluklar iç kontrol odağı inancı yüksek bireyler olarak yetiştirilmelidir.

Lise ve üniversite öğrencilerinin sorumluluk alabilen ve akademik anlamda başarı sağlayabilen birer genç olabilmeleri için iç-dış kontrol odağı algıları belirlenmeli ve çeşitli eğitim programlarıyla iç kontrol odağı inancı geliştirilmeye çalışılmalıdır. Ülkemizde yapılan araştırmalarda ve kendi araştırmamızda ortaya çıkan öğrencilerin iç kontrol odağı algılarının düşük olması ve akademik başarıları ile kontrol odağı algıları arasında ilişki bulunmamasının nedenlerini belirleyen çalışmalar yapılmalıdır.

Kaynaklar

1. Roddenberry AC. Locus of control and self-efficacy: potential mediators of stress, illness, and utilization of health services in college students. 2007;1-69.
2. Yatangaç FB. Kişilik özelliklerine bağlı olarak hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencilerinin çalışacağı uzmanlık alanlarının belirlenmesi. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim

- Dalı. Yüksek Lisans Tezi. Adana, 2010, 1-106.
3. Basım N, Şeşen H. Çalışanların kontrol odaklarının örgüt içi girişimcilik tutumları ile ilişkisi: kamu sektöründe bir araştırma. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 63(3):50-64.
  4. Seyhan YB. İnanç tarzları ve denetim odağı arasındaki ilişkiler. Toplum Bilimleri Dergisi. Temmuz-Aralık. 2012;6(12):143-162.
  5. Akbolat M, Işık O, Uğurluoğlu Ö. Sağlık çalışanlarının kontrol odağı, iş doyumu, rol belirsizliği ve rol çatışmasının karşılaştırılması. H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2010; 29(2):23-48.
  6. Dağ İ. Rotter'in iç-dış kontrol odağı ölçeğinin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliliği. 1997;7(26):10-16.
  7. Rotter BJ. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. psychological monographs: General and Applied. 1966;80(1):1-28.
  8. Chatfield, H. Wooten, A. (2012). Who is in control of your employee's behavior? The Locus Of Control Impact. All Star Incentive Marketing. June. 1-13.
  9. Oktay Z. Kamu çalışanlarının iç ve dış kontrol odaklarının duygusal zekayla ilişkisi. Eylül-Aralık. 2013;79-84.
  10. Selart M. Understanding the role of locus of control in consultative decision-making: a case study. Management Decision. 2005;43(3):397-412.
  11. Rotter JB. Internal versus external control of reinforcement. a case history of a variable. American Psychologist Association. 1990;45(4):489-493.
  12. Kadioğlu H, Yıldız A. Sağlık algısı ölçeği'nin türkçe çevriminin geçerlilik ve güvenilirliği. Türkiye Klinikleri J Med Sci. 2012;32(1):47-53.
  13. Durak A, Palabıyıklıoğlu R. Beck umutsuzluk ölçeği geçerlilik çalışması. Kriz Dergisi 2(2): 311-319.
  14. Kılınç S, Torun F. Türkiye'de klinikte kullanılan depresyon değerlendirme ölçekleri. Dirim Tıp Gazetesi. 2011;86(1): 39-47.
  15. Karagüven MHÜ. Akademik motivasyon ölçeğinin Türkçeye adaptasyonu. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri. 2012;12(4):2599-2620.
  16. Atak H. On-maddeli kişilik ölçeğinin Türk kültürüne uyarlanması. Nöropsikiyatri Arşivi. 2013;50:312-319.
  17. Atladóttir ÓR. Influenza vaccination in emergency department workers: knowledge, attitudes, and practices. master of public health. Nordic School of Public Health NHV. 2014;12:1-66.
  18. Igbeneghu BI, Popoola SO. Influence of locus of control and job satisfaction on organizational commitment: a study of medical records personnel in university teaching hospitals in Nigeria. Library Philosophy and Practice. 2011;1-22.
  19. Aslan Ş, İnan S. The effect of self-emotion appraisal and external locus of control on problem-focused coping with stres. The Clute Institute International Academic Conference. 2014; 599-606.
  20. Uğurlu N, Ekinci M. Hemşirelerde kontrol odağı inancı ile stresle başa çıkma stratejileri ve psikolojik belirti gösterme durumları arasındaki ilişkiler. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2007;23(2):117-130.
  21. Rockstraw LJ. Self-efficacy, locus of control and the use of simulation in undergraduate nursing skills acquisition. Running Head: Simulation Education. 2006;1-200.
  22. Abaan ES, Duygulu S, Uğur E. Peer mentoring: a way of developing internal locus of control to empower new nursing students. Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Dergisi. 2012;24-35.
  23. Dil S, Bulantekin Ö. Hemşirelik öğrencilerinde akademik başarı düzeyi ile aile işlevselliği ve kontrol odağı arasındaki ilişkinin belirlenmesi. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi. 2011;2(1):17-24.
  24. Günüşen NP, Üstün B. Hemşirelik öğrencilerinin problem çözme beceri düzeyleri ile kontrol odağı arasındaki ilişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi. 2011;4(2),72-77.
  25. Duman ZÇ, Şengün F. Hemşirelik öğrencilerinde kontrol odağı ile kendi kendine öğrenmeye hazırlaş düzeyi arasındaki ilişki. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2011;14(3):26-31.
  26. Tekedere H, Mahiroğlu A. Web tabanlı probleme dayalı öğrenmede denetim odağının web tabanlı ve probleme dayalı öğrenmeye yönelik tutuma etkisi. Eğitim ve Bilim. 2014;39(171): 211-229.

27. Durna U, Şentürk FK. Üniversite öğrencilerinin sosyal faaliyetlerinin denetim odağı düzeyi açısından incelenmesi: bir devlet üniversitesi örneği. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2012;17(2):187-202.
28. Durna U, Şentürk FK. Üniversite öğrencilerinin denetim odaklarını çeşitli değişkenler yardımıyla tespit etmeye yönelik bir çalışma. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi. 2012;8(15):37-48.
29. Uçar T, Duy B. Ebelik ve hemşirelik bölümü öğrencilerinin denetim odağı ve özgüvenlerinin problem çözme becerileri ile ilişkisi. TAF Preventive Medicine Bulletin. 2013;12(6):689-698.
30. Akbağ M, Sayiner B, Sözen D. Üniversite öğrencilerinde stres düzeyi, denetim odağı ve depresyon düzeyi arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 2005;21:59-74.
31. Saracaloğlu AS, Yılmaz S. Öğretmen Adaylarının Eleştirel Düşünme Tutumları ile Denetim Odaklarının İncelenmesi. İlköğretim Online. 2011;10(2):468-478.
32. Coşkun Y. Lise öğrencilerinde öğrenilmiş güçlülük ve kontrol odağı algılama düzeyi ilişkisinin incelenmesi. 2007;25(25):71-85.
33. Başol G, Türkoğlu E. Sınıf öğretmeni adaylarının düşünme stilleri ile kontrol odağı durumları arasındaki ilişki. 2009;6(1):732-757.
34. Sevi Tok ES, Özyurt BE. Üniversite öğrencilerinde riskli alkol kullanımını yordayan faktörler. New Yeni Symposium. 2015;53:1-10.
35. Uğur D, Akgün S. Bireysel Ve Genel Adil Dünya İnancının Depresyon İle İlişkisi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 2015;6(1):103-116.
36. Sardoğan ME, Kaygusuz C, Karahan TF. Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 2006;2(2):184-194.